

world of
AZERBAIJAN

AYTAJ RZAGULIYEVA
THE STRENGTH OF LOVE

HAVAR MAMEDOV
WHEN LIFE IS GRACIOUS

HAFIZ NASIROGLU
PORTRAIT OF A CARTOONIST

AZERBAIJAN DÜNYASI

Havar Mamedov

30

Adila Husseinzadeh

36

44

- 10 POLITICS
YEAR OF EXPECTATIONS AND PERSPECTIVES
- 16 SOCIETY
HUMAN MISSION OF THE FORUM
- 22 HISTORY
BAKU IN ITS TRUE COLOURS
- 30 PORTRAIT
HAVAR MAMEDOV
WHEN LIFE IS GRACIOUS
- 36 MEMORY
ADILA HUSSEINZADEH
BORN WITH LOVE
- 44 SOCIETY
NOVRUZ
- 48 PORTRAIT
AYTAJ RZAGULIYEVA
THE STRENGTH OF LOVE

MEMORY

Adila Husseinzadeh

REPORT OF AZERBAI

Born with LOVE

SEVGİYLE DOĞAN

С ЛЮБОВЬЮ РОДИЛАСЬ

Text by Zumrud Dadashzadeh

i

nsanın her şeyi güzel olmalı; yüzü, giysisi, kalbi ve düşünceleri. Çehov'un bu sözlerini duyduğum zaman aklıma ilk gelen isim efsanevi besteci, pedagog Adile Hüseyinzade oluyor. İnce yay şeklindeki kaşları, sonsuz ışıkla parlayan gözleri ifadelerin belirgin olduğu güzel yüzü, ciddi duruşu ve asil görünümü her zaman dikkatleri üzerinde toplamayı başarıyordu. Mükemmel ve çok zevkli giyinirdi. Klasik tarzı tercih ederdi ve hep kostümüne göre uygun aksesuar seçmeyi başarırdı. Tofik Kuliyev'in düşüncelerine göre sanatçı tüm pragmatizm, egoizm, gösterişlerden uzak sonsuza kadar iyilik dolu, fazlasıyla alçakgönüllü yapıya sahip olup, pozitif enerjiyi hissederek herkesi sevgiyle kucaklamayı ve sıcak bir içtenlikle davranmayı bilirdi. Düşünceleri mantıklılığı ve doğruluğuyla farklılık gösterirdi. Adile Hüseyinzade profesyonel bestecilik eğitimi alan ilk Azeri kadın olmuş.

Adile Hanım'ın hayatı beklendiği gibi güller döşeli bir yol olmamış. Bakü'nün eski semtinde doğmuş ve hayatının büyük bir bölümünü orada geçirmiş. Asırlara dayanan kale duvarları, gösterişli anıtlar, dolambaç gibi daracık sokaklar, sonsuzluğun ruhunu yansıtan İçeri şehir sanatçının karakter özelliklerinde, sert iradesinde, dikkatliliğinde, inceliğinde belirgin iz bırakmış.

Hayatının ilk sert dayağını 1937 yılında almış. En yakın ve sevdiği kişiler babası, annesi, iki kız kardeşi ve erkek kardeşi İran pasaportlarının olmasından dolayı Araz'ın diğer tarafına gönderildiler. Adile Hanım ise - o zamanlar iki çocuk annesi - eşiyle Bakü'de kalmış. Bu korkunç ve talihsiz ayrılık on yıllarca devam etmiş. Geçtiğimiz yüzyılın sadece 60'lı yıllarının başında Hruşçev zamanında çok sevdiği annesiyle uzun yıllar beklenen buluşması gerçekleşmiş ve otuz sene sonra da küçük kız kardeşi Şefika ile buluşmuşlar.

A. Hüseyinzade, V. Adigözalov, T. Bakihanov

В

человеке все должно быть прекрасно – и лицо, и одежда, и душа, и мысли. Слыша эту чеховскую фразу, я неизменно думаю об одном человеке – личности поистине легендарной,

композиторе, педагоге Адиле ханум Гусейнзаде.

У нее было прекрасное одухотворенное лицо с чуть широко поставленными бездонными лучистыми глазами, с высокими бровями дугой. Неброская, строгая, но очень благородная красота. Одевалась она изысканно, со вкусом, отдавая предпочтение классическому стилю, умела внести в костюм определенную изюминку, ненавязчиво дополнив его каким-либо аксессуаром.

Напрочь лишённая прагматизма, тщеславия, эгоизма, она была бесконечно добра, «скромна до неприличия», по выражению Тофика Кулиева, излучала позитивную энергию, щедро одаривая всех любовью, теплом и сердечностью. Ее суждения неизменно отличались стройностью и логичностью.

Адиле Гусейнзаде суждено было стать первой женщиной-азербайджанкой, получившей профессиональное композиторское образование.

Жизненный путь Адиле ханум отнюдь не был устал розами. Родилась она в Баку, в старой части города, где прожила большую часть своей жизни. Вековые крепостные стены, величественные памятники, бесконечные лабиринты узеньких улочек – дух вечности, царивший в Ичери шехер,

Everything should be beautiful about a person – the face, the clothes, the soul and the thoughts. Every time I hear this phrase of Chekov's, I always think about one person – a truly legendary personality, the composer and teacher, Adila khanim Husseinzadeh.

She had a beautiful, exalted face with wide, bottomless, radiant eyes and with high, arched eyebrows. It was a discreet, strict, but very noble beauty. She always dressed well, with great taste; she preferred a classical style and knew how to give her costumes a little flavour, delicately enhancing her appearance with a few accessories.

She had no whimsy, vanity or egoism whatsoever, she was endlessly kind, "ridiculously modest" and, according to Tofig Guliyev, she radiated positive energy, generously bestowing love, warmth and cordiality on everyone around her. Her judgments were always noted for their harmony and logic.

Adila Husseinzadeh was destined to become the first Azerbaijani woman to receive an education as a professional composer.

The life of Adila khanim was far from easy and was no bed of roses. She was born in Baku, in the old part of the city where she lived the main part of her life. The centuries-old fortress walls, majestic monuments, endless labyrinths of narrow streets – the eternal spirit of Icheri Sheher, left its mark on her nature – unearthly, with a solidity that combined subtlety and sensitivity with a strong will.

Adile Hüseyinzade mesleği konusunda hemen almamış. Fizik ve şiir dalı arasında gidip gelen Adile Hanım ilk başta fizik dalında profesyonel hayatına başlama kararı almış. Endüstri Enstitüsünü (şu anki Azerbaycan Petrol Akademisini) Mühendis-Teknoloji uzmanı diplomasıyla başarıyla tamamlayan sanatçı hayatının en önemli kararını alır ve utangaçlığıyla olan savaşını 1942 yılında kazanarak Üzeyir Hacibeyli yönetimindeki konservatuara kaydolar. Üstadıyla müziksiz yaşamayacağını şarkıcı olmak istediğiyle ilgili hayalini paylaşır.

Acil toplanan komisyon derhal olumlu kararını alır. Bu karara en çok sevinen de Üzeyir Bey olur, çünkü genç öğrencinin nadir karşılaşılan çok güzel mezzo-soprano sesi vardı. Adile Hüseyinzade vokal eğitimine efsane Bülbül oğlunun sınıfında başlıyor ve bu arada genç bestecinin ilk bestecilik tecrübeleri ortaya çıkıyor. Bestecilik yapma hevesi tesadüfen tespit edilmiş. Üzeyir Bey'in odasının yanından geçerken Adile Hanım yarı açık kapı arkasında sempatik esmer kızın daha önceden duymadığı bir besteyi seslendirdiğini duydu. Üzeyir Bey ise kıza bir şey anlatarak yorumlar yapıyordu. Daha sonradan bunun Agabacı Rzayeva'nın bestesiyle ilgili ders olduğunu öğrendi. Adile Hanım şaşırıldı "Bir kadın besteci olabilir mi ki?"

Eve geldikten sonra kitap sayfalarını karıştırarak birçok şiiri tekrar tekrar okumaya başladı. İ.Sultan'ın aşk, en değerli ödül, savaş yıllarının zorluklarını yansıtan, insan kalbini ısıtan, umut ve inançlar taşıyan şiirleri dikkatini çekti ve bu eserleri benimsedi...

Adile Hanım "Yadigar" isimli güzel eserini ilk başta üstadı Üzeyir Bey'le paylaşmaktan kaçındı. Ünlü şarkıcı SSCB halk sanatçısı Şevket Mamedova odanın kapısından kendisine itene kadar kapı arkasında bekledi. Müziği dikkatle dinleyen Üzeyir Bey melodik resmin doğallığına, piyano eşliğindeki yapısına, içten hisleri yansıtan içeriğine büyük önem verdi ve hemen kıızı kendi sınıfına aldı. Üzeyir Bey Azerbaycan mugamlarının kurallara uygun olarak değerlendirilmesine özen gösterirdi. Her derste tarıcı Mirza Mansur'dan bu mugamları dinlerdi ve bölüm bölüm notaları kaydedirdi. Daha sonra tüm detaylarına kadar değerlendirilen mugam herhangi bir yeni eserinin temelini oluştururdu. Adile Hüseyinzade'nin eserlerinde Azeri müziklerinin duygusal yapısı, ince özellikleri ve anlamsal değerleri belki bu mugamlara dayanıyordu.

Üzeyir Hacibeyli öğrencilerini araştırmalara yönlendirirdi ve müzik sanatında aktif pozisyon almaya davet ederdi. Kendisinin önerisiyle Nizami'nin 800 yıllık yıldönümü kutlamaları öncesinde şairin gazellerine dayanarak genç müzisyenler romanslar yazdı-

A. Hüseyinzade and Agabacı Rzayeva

наложил отпечаток на ее характер – несуетный, цельный, сочетающей деликатность, чуткость и твердую волю.

Первый жестокий удар судьбы пришелся на 1937 год. Самые близкие, дорогие ей люди – отец, мать, две сестры, брат из-за наличия иранских паспортов в одночасье были высланы по ту сторону Араза. А Адиля ханум – к тому времени мать двух детей – осталась с мужем в Баку. Эта чудовищная, нелепая разлука длилась не одно десятилетие. Лишь в начале 60-х годов минувшего века, в период хрущевской оттепели, состоялась долгожданная встреча с горячо любимой матерью, а еще три десятилетия спустя – с младшей сестрой Шафигой.

Не сразу определилась А.Гусейнзаде с призванием. В извечной борьбе физики с лирикой – а Адиля ханум наряду с музыкой проявляла интерес и к точным наукам – изначально победу одержала физика. Блестяще окончив индустриальный институт (ныне Азербайджанская нефтяная академия) с дипломом инженера-технолога, она решается на смелый поступок: отбросив природную застенчивость, А.Гусейнзаде приходит в 1942 году в консерваторию к самому Узеиру Гаджибейли и делится с ним своим сокровенным желанием: «Жить без музыки не могу. Хочу стать певицей».

Оперативно созданная комиссия незамедлительно выносит свой положительный вердикт. Больше всех рад Узеирбек, ведь у молодой студентки редкой красоты меццо-сопрано.

Обучение вокалу А.Гусейнзаде начала в классе легендарного Бюль-Бюля, который вскоре станет интерпретатором первых композиторских опытов своей ученицы. К решению заняться композицией подтолкнул случай: как-то раз проходя мимо кабинета Узеирбека, Адиля ханум в приоткрытую дверь увидела симпатичную смуглую девушку, которая наигрывала мэтру неведомую музыку, а он внимательно слушал ее, высказывая какие-то замечания. Как выяснилось, это был урок по композиции с Агабаджи Рзаевой. Адиля ханум была поражена: «Как, разве женщина может быть композитором?»

Придя домой, она перечитала множество стихотворных текстов, остановившись на проникновенных строках И.Солтана о любви, как бесценном даре, пронесенном сквозь бури и грозы военного лихолетья, согревающим душу, несущим надежду, веру...

Не сразу решила Адиля ханум показать эту свою песню с красивым названием «Ядигяр» («На память») боготворимому ею Узеирбеку. Стояла за дверью, пока ее силком не втокнула в кабинет Шовкет Мамедова – знаменитая певица, народная артистка СССР. Внимательно прослушав музыку, Узеирбек оценил естественность мелодического рисунка, изящество фортепианного аккомпанемента, неподдельную искренность чувств и... тут же зачислил ее в свой класс.

Узеир Гаджибейли призывал своих студентов к поиску, к активной позиции в музыкальном искусстве. По его настоянию накануне празднования 800-летнего юбилея Низами на основе газелей поэта многие молодые

The first cruel shock of life came in 1937. Those closest and dearest to her, her father, mother, two sisters and brother, were deported to the other side of the Araz, because they had Iranian passports. Adila khanim, who was the mother of two children by then, remained in Baku with her husband. That monstrous and ludicrous separation lasted several decades. Only in the early 60s, during the Khrushchev thaw, did she have a longed-for meeting with her dear mother, and only after three decades did she meet her little sister, Shafiga.

A. Husseinzadeh did not immediately find her vocation in life. In the eternal battle between physics and lyrics – by the way, besides music, Adila khanim also had a great interest in the exact sciences – physics prevailed at first. She graduated from the Industrial Institute (now the Azerbaijani Oil Academy) with the diploma of an industrial engineer and she determined upon a very brave deed: having overcome her natural shyness, in 1942 A. Husseinzadeh went to the conservatoire to speak to Uzeyir Hajibeyov personally and shared with him her most intimate desire: “I can’t live without music. I want to become a singer”.

The hastily convened commission arrived at a positive verdict without delay. Uzeyir bey was gladder than anyone else, because the young student had a mezzo-soprano of rare beauty.

A. Husseinzadeh began studying vocal in the class of the legendary Bul-Bul, who would soon become the interpreter of his student’s first experiences as a composer. It was a small coincidence that pushed her to make the decision to become a composer: one day she was passing by Uzeyir bey’s office, and through the open door Adile khanim saw a pretty tanned girl, who was playing unfamiliar music to the maestro, and he was listening to it attentively and making comments. It turned out to be a composition class with Agabaji Rzayeva. Adila khanim was amazed: “Why, can women become composers?”

When she came home that day, she read a lot of poems and chose some profound ones by I. Soltan about love as an invaluable gift, carried through the storms and thunder of the troubled years of war, poems that warmed the heart, brought hope, belief...

Adila khanim did not immediately have the resolve to show her beautifully named song “Yadigar” (“For memory”) to Uzeyir bey, whom she adored so much. She stood behind the door, until she was forcefully pushed into the room by Shovket Mamedova, the famous singer and People’s Artist of the USSR. Uzeyir bey listened closely to the music, appreciated the naturalness of the melody, the elegance of the piano accompaniment and the genuine sincerity of feeling... and immediately signed her up for his class.

Uzeyir Hajibeyov always invited his students to search and to take an active role in the art of music. Upon his insistence, before the celebrations dedicated to Nizami’s 800th anniversary, many young composers wrote romances to his gazels. A. Husseinzadeh’s romance, “Veslin Hevesi”

Adile khanim

With family

композиторы написали романсы, среди которых своей мелодической свежестью, естественностью ладовых отклонений, чутким отношением к ритму стиха выделялся романс А.Гусейнзаде “Veslin Hevesi”(«Жажда встречи»). Кстати, с ним связано трогательное семейное воспоминание: отец Адила ханум, жадно ловивший вести с родины, услышав по радио этот романс в исполнении Бюль-Бюля, был растроган до слез, горд и безмерно счастлив. А спустя несколько дней его не стало...

В 1953 году она оканчивает консерваторию в классе профессора Б.Зейдмана, став первой азербайджанкой, получившей диплом композиторского факультета. Но как минимум один факт ее короткой карьеры вокалистки навсегда останется в истории искусства Азербайджана. Речь идет о всемирно известной экранизации оперетты Уз.Гаджибейли «Аршин мал алан» 1945 года, в которой вокальную партию Аси исполнила Адила Гусейнзаде. «Никогда не забуду слов одобрения, прозвучавших из уст Узеирбека после общественного просмотра этого фильма, – вспоминала Адила ханум. – Выждав паузу, мэтр в свойственной ему чуть шутливой манере сказал: «А больше всего мне понравилось пение Аси».

В творческом наследии А.Гусейнзаде представлены как крупные формы инструментальной музыки – симфоническая поэма, струнный квартет, соната, так и вокальная музыка – красочные хоровые полотна, романсы.

Владея секретами вокального мастерства, тонко ощущая поэтическое слово, А.Гусейнзаде сыграла значительную роль в развитии жанров вокальной музыки – романса, песни в фазе их становления в азербайджанском музыкальном искусстве. Вершина ее творчества – цикл «Duydular» («Ощущения») на стихи Расула Рзы и Нигяр Рафибейли, в котором А.Гусейнзаде, изыскивая максимально точные интонации, создала замечательный образец вокально-циклической формы, мало разработанный в азербайджанской музыке. Не случайно Расул Рза, прослушав «Ощущения», восторженно воскликнул: «Словно мои стихи вторично родились на свет!»

Долгие годы А.Гусейнзаде преподавала композицию в средней специальной музыкальной школе имени Бюль-Бюля. Под ее руководством свои первые шаги в искусстве сделали такие яркие представительницы азербайджанского искусства, как Фирангиз Ализаде, Севда Ибрагимова, Эльнара Дадашева. В этом усматривается глубокий символический смысл: Адила ханум, по сути, передала эстафету высоких традиций азербайджанской музыки новому поколению талантливых азербайджанок.

«С любовью родилась» – так называется романс, завершающий цикл «Ощущения». Эти слова могли бы стать девизом всей жизни Адила Гусейнзаде – прекрасного, тонкого композитора, чуткого наставника, но в первую очередь Великого Человека, обладающего высокими нравственными качествами, кажется, безвозвратно утраченными в наше прагматичное время. Человека, влюбленного в свою Родину, музыку, жизнь, и щедро дарившего эту любовь всем нам – слушателям, коллегам, ученикам.

(“Desire to meet”) differed from the others in its melodic freshness, the naturalness of modal variation and its sensitivity to the rhythm of the poem. By the way, the romance recalls a very touching, family memory: Adila khanim’s father, who waited with bated breath for every bit of news from the motherland, was touched to tears, proud and supremely happy when he heard the romance performed by Bul-Bul on the radio. Several days later, he passed away...

In 1953, she graduated from the class of Professor B. Zeidman at the conservatoire and became the first ever Azerbaijani woman to receive the diploma for composition. But, at least one fact from her short career as a vocalist will remain forever in the annals of Azerbaijan’s art history. I mean the internationally known film adaptation of Uzeyir Hajibeyov’s operetta, “Arshin Mal Alan” of 1945, in which Adila Husseinzadeh performed the part of Asiya. “I will never forget the words of approval from Uzeyir bey after the public showing of the film – Adila khanim remembered. – After a short pause, the maestro said, a little playfully, as he always did: “Well, I liked Asiya’s singing best of all”.

A. Husseinzadeh’s creative legacy includes both major works of instrumental music, such as symphonic poems, string quartets and sonatas, and vocal music – colourful choral canvases and romances.

Having mastered the secrets of singing, with a delicate feeling for the poetic word, A.Husseinzadeh played a crucial role in the development of different genres of vocal music – romances and songs - in the developmental phase of their formation within the Azerbaijani art of music.

The peak of her work was the “Duyghular” (“Feelings”) series, set to poems by Rasul Rza and Nigar Rafibeyli, in which A. Husseinzadeh, exploring exactly the right intonation, created a wonderful image in vocal-cyclical form, so little addressed in Azerbaijani music. It is also no coincidence that when Rasul Rza listened to “Feelings”, he enthused: “It is as if my poems were born for the second time!”

For a very long time, A. Husseinzadeh taught composition in the specialized Bul-Bul music secondary school. Under her guidance, bright Azerbaijani women of the art, such as Firangiz Alizadeh, Sevda Ibrahimova and Elnara Dadasheva took the first steps in their careers.

There is also a rather deep symbolic meaning to this: Adila khanim passed the baton of high tradition in Azerbaijani music to a new generation of talented Azerbaijani women.

“Born with love” – this is the name of the romance that completes the “Feelings” series. These words could have been the motto for the life of Adila Husseinzadeh – a beautiful, delicate composer and sensitive mentor but, most importantly, a Great Person, who had the very high ethical qualities that seem to have vanished beyond retrieval in our pragmatic time. This was a person in love with her motherland, with music and with life, and who generously gave of this love to all of us – her audience, her colleagues and her students.

A. Hüseyinzade and Fidan Kasımova

lar ve bu eserlerin içerisinde Adile Hüseyinzade'nin «Veslin Hevesi» eseri melodi tazeliği, doğal sapmaları ve şiir ritminin uyumuyla farklılık göstermişti. Bu olayla ilgili Adile Hanımın unutamadığı aile hartası da vardı. Sanatçının ülkesinden gelen haberleri sıkı takip eden babası radyoda Bülbul'ün sesinden bu eseri dinledikten sonra mutluluktan gözyaşlarını tutamamış ve kızıyla gurur duymuş. Birkaç gün sonra da vefat etmiş...

1953 yılında konservatuvarı B. Zeydman'ın sınıfında tamamlıyor ve bestecilik fakültesi diplomasını alan ilk kadın oluyor. Kendisinin kısa da olsa vokalistlik kariyeri Azerbaycan sanat tarihinde her zaman sevgiyle hatırlandı. 1945 yılındaki Üzeyir Hacıbeyli'nin «Arşin mal alan» operetinin ünlü filminden bahsediliyor. Bu filmde Asi partisini Adile Hüseyinzade seslendirmişti. «Bu filimin ilk gösteriminden sonra Üzeyir Beyin söylediği güzel sözleri hiçbir zaman unutamam diye – Adile hanım o günü hatırladı. – Biraz beklemeden sonra usta sanatçı şakayla karışık olarak filmde en çok beğendiğim sahne Asi'nin şarkısıydı dedi». Adile Hüseyinzade'nin sanat eserlerinin içerisinde büyük enstrümantal müzik formları olan senfonik eserler, çalgılı dördü eserleri, sonatların yanı sıra vokal müzikleri, renkli koro eserleri ve romanslar yer alıyor. Vokal ustalığın tüm sırlarını bilen ve şiir kelimesini en ince ayrıntılarına kadar bilen Adile Hüseyinzade Azerbaycan müzik sanatında romans ve vokal müzik temelini atılmasına büyük rol oynamıştır. Sanatının en parlak yıllarında Resul Rza ve Nigar Rafibeyli'nin «Duygular» şiirine bestelediği eserde Adile Hüseyinzade daha önceden Azeri müziğinde daha az görülen vokal müzik formunun en iyi örneğini sergilemiştir. Resul Rza «Duygular» eserini dinledikten sonra büyük bir heyecanla «Sanki şiirim tekrar hayat bulmuş gibi» demiş.

Adile Hüseyinzade uzun yıllar Bülbul Özel Müzik Okulunda Öğretmenlik yaptı. Kendisinin başkanlığında Azerbaycan sanatının en parlak örnekleri olan Firangiz Alizade, Sevda İbrahimova, Elnara Dadaşeva gibi isimler sanat alanındaki ilk adımlarını attılar. Bunun büyük sembolik anlamı vardır: Adile Hanım bayrak yarışında Azerbaycan müzik sanatı bayrağını yeni nesil Azeri kadın müzik ustalarına devretmiş oldu.

'Sevgiyle doğan' - 'Duygular' eserinin son romansının adı buydu. Bu sözler, mükemmel, ince ruhlu besteci, dikkatli öğretmen, ama ilk başta yüksek ahlaki değerlere sahip, bizim pragmatik dönemimizde geri dönüşülemez derecede kaybedilen Büyük insan Adile Hüseyinzade'nin hayat sloganı da diyebiliriz. Ülkesine aşık olan, müziği, hayatı seven, bu sevgisini biz dinleyicileri, iş arkadaşları ve öğrencileriyle paylaşmayı başarmıştır.